

Utdrag ur "Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd del IV"
DALARÖSOCKEN 1950

Namnet Dalarö

I Konung Valdemars jordebok, avskriven omkr. 1300 benämns Dalarö som `dalesund`.

Vid 1400-talets mitt skrevs `daallärn` och år 1501 `Dalanar`. Namnet tillhör de vanligaste uppsvenska önamnen på `ärni`, vilka betecknar smärre öar. Namnets tolkning skulle följaktligen bli `De dalrika öarna`.

Dalarö's tillhörighet

Först år 1633 avskildes Dalarö från Österhaninge socken. Samtidigt kom även Tyrsö till som självständig församling med egen kyrkoherde, och Dalarö blev annex till Tyrsö. Slottsherren till Tyresö hade patronatret icke endast i sin egen församling utan även i Dalarö. Rätten upphörde år 1922. Från år 1923 har Dalarö varit en självständig församling med egen kyrkoherde.

Mantalet

Mantalet är 3 3/4, arealen 1.811 Har, varav 115 har odlad jord vilket utgör 6% av den totala arealen, fördelad på 19 brukningsdelar, alla under 100 Har. Dalarö sluter sig samman med Södertörns alla ösocknar därigenom att den odlade arealen är så försvinnande lite. De stora socknarna i häradet har en odlad areal av 18-29%. Öarna däremot från 1-14%.

Typografien

Socknen präglas i mycket hög grad av den strykningsriktning, som gnejsen inom området har, nämligen från NO till SV. På en karta ser man lätt hur alla höjdsträckningar på fastlandet och alla öarna i skärgården har nämnda sträckning, beroende på bergets struktur men framför allt på att denna struktur underlättat uppkomsten av förkastningar. Bergsstrukturen svänger emellertid av mycket kraftigt i socknens norra del.

Öarna norr om Smådalarö blir huvudriktningen NV-SO rådande i landskapet, vilket ännu tydligare kan skönjas längre västerut, i Tyresö socken. De högsta bergen i socknen ligger på fastlandet väster om Vinåker. Höjden är i det närmaste 70 meter.

Berggrunden

Berggrunden består av gnejs med pegmatitförekomst i sydligare delarna.

Lösa jordlager

Lösa jordlager förekommer mycket sparsamt i de av havsvågorna väl rentvättade dalarna. Emellertid finns på fastlandsdelen av socknen, väster om Vadviken, ett stort mosandsområde.

Bebyggelsehistoria

Några stenåldersfynd är icke registrerade från socknen, men man skulle våga gissa, att de sandiga områdena på socknens fastlandsdel kan komma att lämna boplatssfynd, då de typografiska förutsättningarna är mycket goda.

Vid hednatiden slut har emellertid en fast bebyggelse uppkommit, som ger sig tillkänna genom några smärre forngravar, t.ex. vid Övre och Nedre Vinåker samt Kolbotten. I Dalarö municipalsamhälle lär även ha funnits några gravar.

Kyrkan

Såvitt man kan se har Dalarö äldsta kapell uppbyggt omkring 1650. Det var som alla de sörmländska ösocknarnas kapell en rödmålad timmerbyggnad, och i likhet med de flesta skärgårdskappellen skonades Dalarö kapell av ryssarna år 1719 på grund av särskild order från tsaren, som tillät mordbrand i byar och gårdar, men icke i kyrkan. Den gamla kyrkan hade emellertid blivit alltmer skröplig och sedan församlingen fått en större penningssumma i donation, började en reparation och ombyggnad av den gamla kyrkan, vilket gav till resultat den kyrkobyggnad, om fortfarande finns i behåll. En restaurering 1936 har satt sin prägel på kyrkans inre.

Kyrkans äldsta inventarium är predikstolen, som ursprungligen fanns i moderkyrkan, Tyresö. Den är gjord 1630, ett vackert intarsiaarbete. Altartavlan har en barockmålning av Kristi korsfästelse, som inköptes 1710. Av övriga inventarier måste framför allt framhållas votivskeppet, en ståtlig modell av örlogsskeppet Göeborg från mitten av 1600-talet.

Klockstapeln, som står strax utanför kyrkogården, är uppförd vid mitten av 1700-talet och har en originell utformning med ett festligt svängt koppertak